

Ayşegül Taşöz Düşündere¹*Proje Koordinatörü*

COVID-19'DAN HANGİ İL DAHA ÇOK ETKİLENDİ? 2020 ELEKTRİK TÜKETİMLERİ

Türkiye'nin COVID-19 ile mücadelesinde, 1 Mart 2021'de "yerinde karar" adıyla anılan yeni bir uygulama dönemine giriş yapıldı.ⁱ Bu yeni dönemde, iller arasındaki COVID-19 riski özelindeki farklılıklar, virüsün yayılımını sınırlamaya yönelik merkezi ve yerel politikalara girdi oluşturmaya başladı.

Geçtiğimiz yıl boyunca gerek COVID-19 özelindeki sınırlamalar gerekse ekonomik belirsizlikler birçok kişi için gelir kayıplarına neden oldu ve yüksek ihtimalle olmaya devam edecek.ⁱⁱ Bu çerçevede, COVID-19'un yayılımını önlemeye yönelik önlemlerde olduğu gibi, COVID-19'un tetiklediği ekonomik kayıpların telafisine yönelik atılan adımlarda da illere göre farklılaşan yaklaşımları değerlendirmenin zamanı gelmiş olabilir. Ekonomik kayıpları telafi politikalarında da iller arasındaki farklılaşmaları tanımlayabilmek için hangi illerin COVID-19'dan daha fazla etkilendiğini bilmemiz gerekiyor.

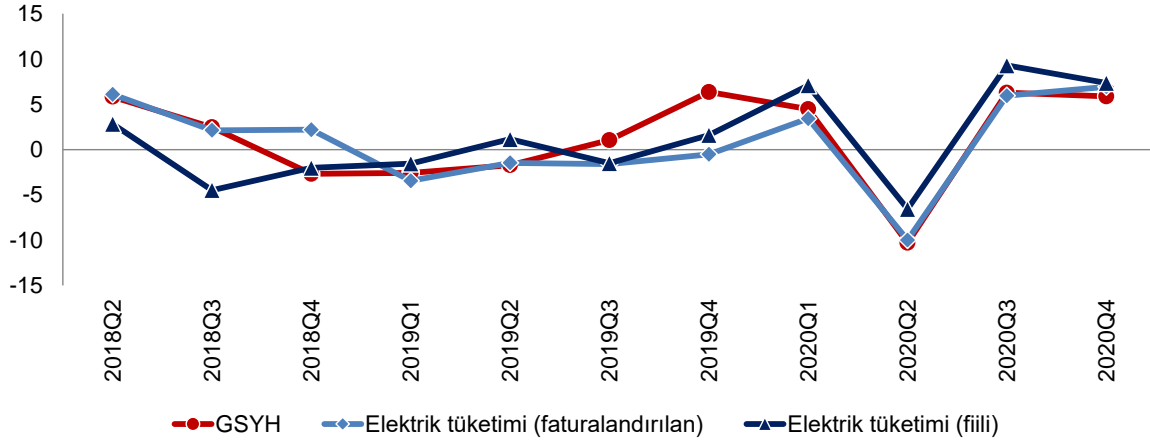
Ülke düzeyindeki Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH) istatistikleri her bir çeyreklik dönem için iki aylık gecikmeyle açıklanırken, geçmiş TEPAV çalışmasında Türkiye genelindeki ekonomik gelişmeleri daha yakından takip edebilmek için elektrik tüketiminin önemli bir gösterge olduğunu paylaşmıştık.^{iv} İl düzeyinde ise 2020 GSYH verilerine 11 aylık bir gecikme sonrası erişilebileceği öngörülüyor.^v Bu çerçevede, bu çalışmada illerin 2020 yılındaki ekonomik performanslarını değerlendirebilmek için elektrik tüketimlerini il düzeyinde inceledik. 2020 özelindeki incelemelerimizde sırasıyla en büyük ekonomik daralmayı Antalya, Edirne, Muğla ve Bursa'nın yaşadığını tespit ettik.

¹ <http://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1335/Aysegul+Tasoz+Dusundere>

Arka Plan

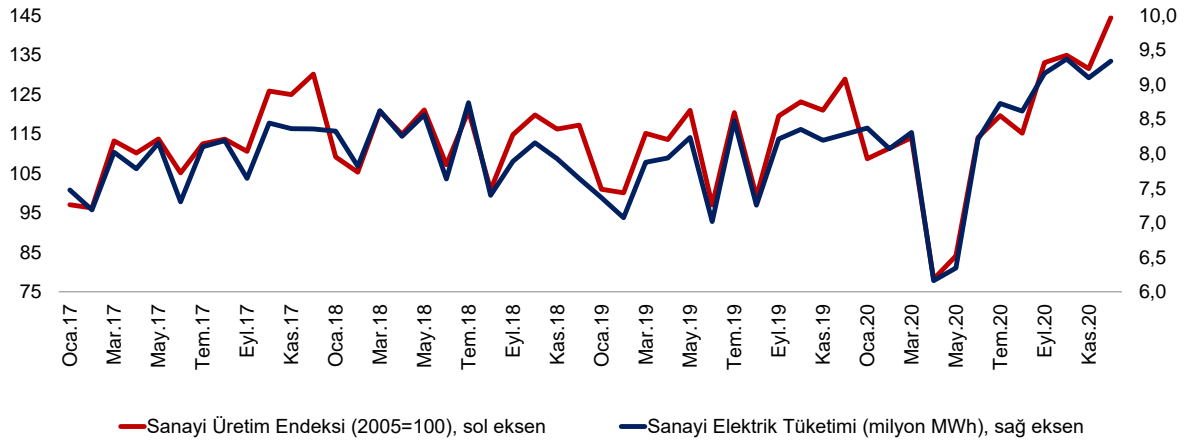
Üretim süreçlerindeki önemli girdilerden biri olan elektrik kullanımındaki değişimler, resmi istatistikler açıklanmadan önce ekonomik büyümeye ilişkin fikir verebilmektedir. Türkiye özelinde de elektrik tüketimi ve Gayrisafi Yurtiçi Hasıla (GSYH) serilerinin benzer yönde hareket ettiği görülmektedir (bkz. Şekil 1). Ayrıca, Türkiye’de elektrik tüketimi ve sanayi üretimi arasındaki ilişkinin de oldukça güçlü olduğu belirtilebilir (bkz. Şekil 2).

Şekil 1 – Çeyreklik dönemlere göre Türkiye’de elektrik tüketimi ve GSYH’nin değişimi, %, 2018-2020

Kaynak: EPDK^{vi}, TÜİK (Ulusal Hesaplar), TEPAV hesaplamaları

Şekil 2 – Aylara göre Türkiye’de sanayi elektrik tüketimi ve sanayi üretim endeksi, 2017-2020

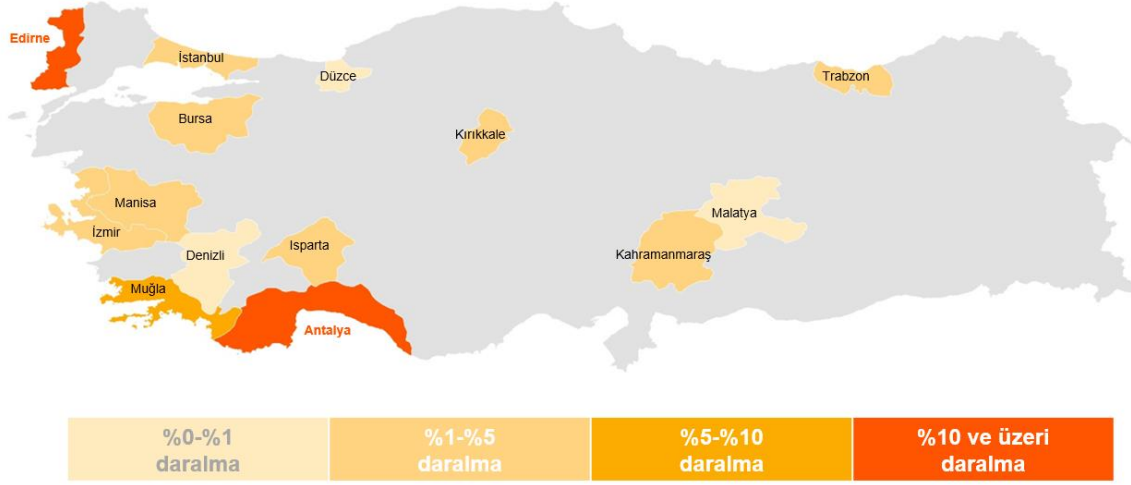
Kaynak: EPDK, TÜİK (Sanayi), TEPAV hesaplamaları

İllerde Elektrik Tüketimi

2019-2020 döneminde resmi GSYH istatistiklerine göre Türkiye yüzde 1,76 büyürken aynı dönemde elektrik tüketiminin de yüzde 1,74'lük artış ile GSYH'ye oldukça yakın bir seyir izlediği görülmektedir. Her ne kadar ekonomi genelinde bir büyüme elde edilmiş olsa da aynı dönemde Şekil 3'te paylaşılan 14 ilin daralma yaşadığı tespit edilmektedir. Yaşanan ekonomik daralmanın büyüklüğüne göre bu iller sırasıyla Antalya, Edirne, Muğla, Bursa, Isparta, Kahramanmaraş, İstanbul, İzmir, Kırıkkale, Trabzon, Manisa, Düzce, Malatya ve Denizli olarak listelenmektedir. Spesifik olarak, Türkiye’de 2020 yılında en büyük daralmayı yüzde 12,6'lık düşüş ile Antalya'nın yaşadığı görülmektedir. Edirne yüzde 10,2

daralırken, Muğla'nın yüzde 7,6 daraldığı ve Bursa'nın da yüzde 3,6 daraldığı tespit edilmektedir.

Şekil 3 – 2020 yılında elektrik tüketimi düşen illerde değişim hızı, 2019-2020²

Kaynak: EPDK, TÜİK (Bölgesel Hesaplar), TEPAV hesaplamaları

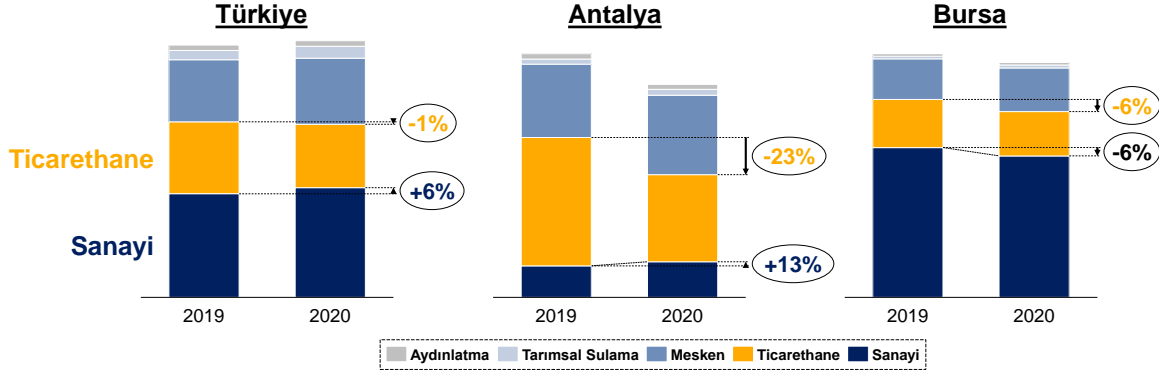
81 ilin toplam elektrik tüketimine ek olarak, elektrik tüketimi tüketici gruplarına göre (i) aydınlatma, (ii) mesken, (iii) sanayi, (iv) tarımsal sulama ve (v) ticarethane olmak üzere 5 alt kategoride incelenebilmektedir. Genel olarak Türkiye'deki elektrik tüketiminin yüzde 94'ünü mesken, ticarethane ve sanayi tüketimleri oluşturmaktadır.

Toplam elektrik tüketimi incelendiğinde illerin 2020 yılındaki ekonomik performansları bakımından birbirlerinden farklılaştığı görülmektedir. Bir başka ifade ile COVID-19'un 81 ilin 81'ini farklı ölçeklerde etkilediği söylenebilir. Bununla birlikte, daha sonraki aşamalarda illerin etkilenme düzeyine göre ekonomik kalkınma odaklı destekleyici araçlar hazırlanmak istenirse bu araçların tasarımında illerin hangi etki kanalları nedeniyle etkilendiğini de göz önünde bulundurmak gerekir. Nitekim Türkiye genelinde yüzde 1,76'lık bir büyüme elde edilirken ticarethanelerin elektrik tüketiminde yüzde 1'lik daralma yaşandığı görülüyor. İller özelinde ise çok daha farklı tablolar öne çıkıyor. Örnek olması için Şekil 4'te farklı karakteristiklere sahip olup 2020'de hızlı daralan iller arasında yer alan Antalya ve Bursa'ya ait karşılaştırmaya yer verildi. Şekil 4'te görüldüğü gibi, sanayiden ziyade ticarethaneler Antalya ekonomisinde daha büyük bir ağırlığa sahip konumda. 2020 özelinde ise Antalya'daki ticarethanelerin elektrik tüketiminin yüzde 23 düzeyinde düştüğü, aynı ildeki sanayicilerin elektrik tüketiminin ise yüzde 13 arttığı görülüyor. Bursa örneği incelendiğinde ise Bursa ekonomisinde sanayinin daha çok öne çıktığı, COVID-19 özelinde ise hem sanayinin hem ticarethanelerin elektrik tüketiminde yüzde 6'lık bir düşüş yaşandığı görülüyor. Bu çerçevede, il özelinde hazırlanabilecek desteklerin farklı illerde

² 81 il için faturalandırılan elektrik tüketimi, Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu tarafından aylık bazda raporlanmaktadır. 81 ilin 2017, 2018, 2019 ve 2020 yıllarına ait faturalandırılan elektrik tüketim verileri incelendiğinde bazı illerde geçmiş yıllardaki elektrik tüketimindeki değişimlerin açıklanan resmi GSYH büyüme istatistiklerinden oldukça farklılaşabildiği görülmektedir. Bu durumun arkasında, illerin elektrik tüketimindeki ölçek farklılıkları nedeniyle daha az elektrik tüketimi olan illerde daha sınırlı değişikliklerin yüzdesel anlamda sonuçları etkileyebilmesi, kayıt dışı elektrik tüketimi gibi faktörler yer alabilmektedir.

farklı etki kanallarına yönelik hazırlanmış “terzi-dikimi” destekler olması gerektiği söylenebilir.

Şekil 4 – Türkiye genelinde ve seçili illerde elektrik tüketimin tüketici gruplarına göre dağılımı, 2019 ve 2020 karşılaştırması

Kaynak: EPDK, TEPAV hesaplamaları

Özetle, elektrik tüketimi ekonomik büyümeyi tahmin etmek için tek başına yeterli olmasa da büyümenin gidişatı açısından önceden bilgi sağlayabilen göstergeler arasında yer almaktadır. 1 Mart 2021’de açıklanan resmi GSYH istatistiklerine göre COVID-19’un Türkiye ekonomisinde topyekün bir daralmaya neden olmadığı görülse de bu durumun farklı illerdeki farklı kitleler için aynı olmadığı mutlaka göz önünde bulundurulmalı. Nitekim henüz illere ait 2020 ekonomi performanslarını bilemesek de elektrik tüketimi verileri, iller arasındaki etki düzeyinin oldukça farklılaşabildiğini ortaya koyuyor. COVID-19’un farklı illerde farklı risk düzeyleri teşkil ettiğini beyan ettiğimiz bu günlerde, illerin ekonomik açıdan da pandemiden farklı kanallarla farklı ölçeklerde etkilendiğini göz önünde bulundurmamız ve ekonomik aktörlere yönelik destekleri bu çerçevede düzenlememiz iyi bir politika seçeneği olabilir.

ⁱ Mümin Altaş, “Sağlık Bakanı Koca: Yerinde Karar Dönemi İle Kademeli Normalleşeceğiz,” *Anadolu Ajansı*, 20 Şubat 2021, <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/saglik-bakani-koca-yerinde-karar-donemi-ile-kademeli-normallesecegiz/2151270>.

ⁱⁱ “Yeni Normalleşme Süreci Başladı,” *Anadolu Ajansı*, 2 Mart 2021, <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/yeni-normallesme-suareci-basladi/2161331>.

ⁱⁱⁱ “Türkiye Raporu (Eylül 2020),” *Türkiye Raporu* 2, no. 22 (2020): 25.

^{iv} Ayşegül Taşöz Düşündere ve Merve Dünder, “COVID-19’un Türkiye Ekonomisine Etkisini Nasıl Takip Edebiliriz? Gerçek Zamanlı Bir Gösterge Olarak Elektrik Tüketimi” (Ankara, 2020), https://www.tepav.org.tr/upload/files/1584894165-3.N202005_COVID_19__un_Turkiye_Ekonomisine_Etkisini_Nasil_Takip_Edebiliriz.pdf.

^v “İl Bazında Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2019 Haber Bülteni,” 2021, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Il-Bazinda-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-2019-33663>.

^{vi} “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Aralık 2020)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2020).

“Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Kasım 2020)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2020).

“Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Ekim 2020)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2020).

“Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Eylül 2020)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2020).

“Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Ağustos 2020)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2020).

- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Temmuz 2020)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2020).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Haziran 2020)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2020).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Mayıs 2020)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2020).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Nisan 2020)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2020).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Mart 2020)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2020).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Şubat 2020)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2020).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Ocak 2020)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2020).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Aralık 2019)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2019).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Kasım 2019)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2019).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Ekim 2019)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2019).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Eylül 2019)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2019).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Ağustos 2019)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2019).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Temmuz 2019)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2019).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Haziran 2019)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2019).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Mayıs 2019)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2019).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Nisan 2019)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2019).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Mart 2019)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2019).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Şubat 2019)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2019).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Ocak 2019)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2019).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Aralık 2018)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2018).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Kasım 2018)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2018).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Ekim 2018)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2018).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Eylül 2018)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2018).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Ağustos 2018)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2018).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Temmuz 2018)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2018).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Haziran 2018)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2018).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Mayıs 2018)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2018).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Nisan 2018)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2018).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Mart 2018)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2018).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Şubat 2018)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2018).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Ocak 2018)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2018).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Aralık 2017)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2017).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Kasım 2017)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2017).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Ekim 2017)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2017).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Eylül 2017)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2017).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Ağustos 2017)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2017).
- “Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Temmuz 2017)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2017).

“Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Haziran 2017)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2017).

“Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Mayıs 2017)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2017).

“Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Nisan 2017)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2017).

“Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Mart 2017)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2017).

“Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Şubat 2017)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2017).

“Elektrik Piyasası Sektör Raporu (Ocak 2017)” (Enerji Piyasası Düzenleme Kurulu, 2017).